

русь, дзе яго педагогічныя і навуковыя інтарэсы былі скіраваны на актуальныя праблемы беларускай мовы. Лекцыі, вучэбныя дапаможнікі Браніслава Аляксандравіча, безумоўна, дапамаглі і сёння дапамагаюць слухачам Акадэміі знайсці адказы на розныя пытанні, звязаныя з засваеннем роднай мовы.

Жыццё чалавека ацэньваецца не колькасцю пражытых гадоў, а колькасцю добрых спраў, зробленых на карысць тых людзей, з якімі працуеш, якіх вучыш і выходзіш. На рахунку Б. А. Плотнікава шмат такіх спраў, дзякуючы якім мы і памятаем гэтага чалавека і яшчэ доўга будзем згадваць шаноўнага прафесара, чытаючы яго артыкулы, манаграфіі, вучэбныя дапаможнікі, успамінаючы пра іншыя яго добрыя справы.

А. М. Рудэнка,

*доктар філалагічных навук, прафесар
кафедры тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства БДУ*

У працяг традыцый навукоўца

Браніслаў Аляксандравіч Плотнікаў вучыўся пры кафедры тэарэтычнага (раней – агульнага) і славянскага мовазнаўства БДУ, а пасля працаваў на ёй з першых дзён сваёй лінгвістычнай кар’еры. Многія яго творы былі наватарскія на свой час, і многія з іх застаюцца найпершай крыніцай звестак у тых галінах навукі, якім яны прысвечаны. Гаворка ідзе перш за ўсё пра кнігі: «Дистрибутивно-статистический анализ лексических значений» (Мінск: Выш. шк., 1979), «Основы семасиологии» (Мінск: Выш. шк., 1984), «О форме и содержании в языке» (Мінск: Выш. шк., 1989).

Гэтыя працы і сёння з’яўляюцца трывалай асновай пры выкладанні метадаў аналізу лексікі ў вышэйшай школе. На кафедры тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства працягваюць іх выкарыстоўваць і працягваюць традыцыю структурнага падыходу да вывучэння слова. Кнігі прафесара Б. А. Плотнікава выкарыстоўваюцца як падчас базавых курсаў лекцый, так і ў праграме спецсемінараў кафедры.

Традыцыі, якія развіваў Браніслаў Аляксандравіч, працягваюцца не толькі ў выкладанні, але і ў навуковай дзейнасці кафедры тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства. Найлепшым чынам гэта адлюстроўваецца ў публікацыях, напрыклад:

– Иванов К. И., Супрун-Белевич Л. Р. Лексико-тематическая группа как объект для сопоставительного исследования лингвокультурного пространства. Обозначения пищи и зерна в русском и болгарском языках // *Studia Slavica Savariensia*. 1–2. Szombathely, 2010. С. 417–424;

– Ивашина Н. В. Межкультурное сопоставление лексики близкородственных языков // *Didaktické studie*. 2014. Роқ. 6. Ѓ. 1. С. 32–38;

– Кожина А. А., Башири А. С. К вопросу об аналитизме и синтетизме в области словообразования глагольных интернационализмов русского языка //

Вестник Пермского университета. Российская и зарубежная филология. 2011. Вып. 3(15) С. 46–51;

– Норман Б. Ю. К соотношению семантической и сигматической информации в плане содержания слова (на материале славянских языков) // Слово и язык. Сборник статей к 80-летию акад. Ю. Д. Апресяна. М., 2011. С. 307–318;

– Руденко Е. Н. Номинация в сфере компьютерной терминологии в языках разных типов // Пути Поднебесной: сборник научных трудов. Вып. II. Минск, 2011. С. 84–90.

У прыватнасці, цікавасць прафесара Плотнікава да чэшскай мовы і да дыстрыбутыўнага аналізу атрымала развіццё ў кнізе членаў кафедры, напісанай сумесна з партнёрамі з Карлава ўніверсітэта ў Празе: Ivašina N., Rudenka A., Janovec L. Kolokabilita neslovesných adjektiv v češtině a běloruštině / Спалучальнасць неаддзяслоўных прыметнікаў у чэшскай і беларускай мовах. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. У працы параўноўваюцца 200 найбольш частотных прыметнікаў, напрыклад:

hladký

1. s povrchem bez výstupků a nerovností, bez drsnosti

Opak: drsný, hrbolatý

h. led; h-á klouzačka; h-é zrcadlo; h-á parketa; h-é čelo; h-ý kapr (těž lysý)

2. mající nepřerušovanou plochu, obrysy, barvu

Opak: drsný, hrubý

h. nábytek; h-é šaty; h-á látka

3. složený z jemných částíček, tvořený jimi, bez hrubších, větších kousků

Opak: hladký, jemný

h-á mouka; h-á kaše; h-á polévka

4. konaný bez větších překážek, probíhající bez obtíží

h. průběh schůze

Opak: komplikovaný

Terminologie: *h-é svalstvo, h-á sazba, h. běh*

Frazeologie: *hladký jako úhoř*

Korpus: *h-á mouka; h-é těsto; h.*

průběh; h. povrch; h-á svalovina; h.

úplet; h. sval; h. povrch; h-á plocha; h.

chod; h-á kůže; h-á pleť; h-é svalstvo; h-

á stěna; h-é fungování; h-á hmota; h.

krém; h-é čelo; h. přechod; h-á výhra;

h-á omáčka; h-é těstíčko; h-á srst; h.

účes.

гладкі

1. роўны; без упадзін і выступаў

Ант.: шурпаты

г. стол, г-ая пляцоўка, г. каменьчык,

г-ае поле, г-ае шкло, г-ая папера

2. прамы, не завіты (пра валасы)

г-ая прычоска

3. *перан.* складны, просты, лёгкі для разумення (пра мову, верш, думкі і пад.)

Ант.: шурпаты

г. стиль

4. *разм.* сыты, адкормлены

г-ая мядзведзіца, г-ія коні

Тэрм.: *г-ая кераміка, г-ая тынкоўка*

Фраз.: *у сваёй маткі ўсе дзеці гладкі (прыказка)*

Пр.: *г-ая паверхня, г-ая скура,*

г. камень, г-ія валасы, г-ая дарога, г-

ая шааша, г. дах, г. бок, г-ая сцяна,

г. шлях, г-ая лінія, г. тынк, г. зрэз, г-

ая фізіяномія, г-ае слова.

Прафесар Б. А. Плотнікаў быў вельмі сціплым чалавекам як у навуцы, так і ў жыцці. Сам ён ніколі не нагадваў калегам, што зрабіў уклад і ў тэрміналогію, і ў фразеалогію, і ў беларусістыку. Але гэты ўклад захаваны ў яго навуковай спадчыне (гл. сумесную працу Плотнікаў Б. А., Антанюк Л. А. Беларуская мова. Лінгвістычны капендыум. Мінск, 2003), у даследчых і выкладчыцкіх традыцыях, якіх трымаюцца яго калегі.

У. Г. Кароткі,

*кандыдат філалагічных навук,
дацэнт кафедры гісторыі беларускай літаратуры БДУ*

Ён шчыра выканаў свой абавязак

Маё знаёмства з Браніславам Аляксандравічам Плотнікавым, якое потым перарасло і ў сяброўства, адбылося ў вірлівыя 90-я гады ХХ ст. Тады на філалагічным факультэце дэканам быў абраны член-карэспандэнт АН Беларусі Алег Антонавіч Лойка. Філолаг ад Бога, ён адразу ж пачаў працягваць справу свайго настаўніка, былога дэкана філалагічнага факультэта, Міхася Рыгоравіча Ларчанкі. Менавіта дэканства Алега Лойкі карэнным чынам змяніла адносіны ў беларускім грамадстве да філалагічнай адукацыі ў БДУ. Да гэтага ж два аддзяленні – беларуска-рускае і рускае – поўнасьцю задавальнялі большую частку як выкладчыкаў, так і студэнтаў. Уся праца на факультэце ажыццяўлялася згодна з інструкцыямі Міністэрства адукацыі, у першую чаргу гэта датычылася вучэбных праграм. І, зразумела, гэтыя інструкцыі бездакорна выконваліся.

Раптам дзяржаўная, палітычная, нацыянальная свабода – не заваяваная, а падараваная ў выніку крызісу савецкай ідэалогіі, эканомікі і палітыкі, якая праводзілася М. С. Гарбачовым, – спарадзіла нечуваны дагэтуль патрыятычны ўздых у нашым грамадстве. Учарашнія гора-камуністы пачалі кідаць свае партбілеты, публічна каяцца ў грахах, хаця пра гэта іх ніхто і не прасіў. Расцягваліся па закутках і калекцыях камуністычная сімволіка, выявы правадыроў, нават горны і барабаны. Разам з тым, адчувалася жаданне многіх выкладчыкаў пакінуць усё ў сістэме філалагічнай адукацыі «па-старому». Менавіта ў гэты час Алег Антонавіч запрасіў мяне на пасаду свайго першага намесніка.

Мараю Алега Антонавіча як кіраўніка аднаго з буйнейшых факультэтаў БДУ была «беларуская Сарбона». Многія калегі ўспрымалі яго выступленні на вучоным савеце як адарваны ад рэальнага жыцця спеў паэта-рамантыка. Аднак калі мэта сама па сабе на пачатку насамрэч уяўлялася ў даволі рамантычных абрысах, то сродкі яе дасягнення прапаноўваліся далёка не ідэалістычныя. Трэба было развітацца з чыста педагагічным ухілам факультэта, а для гэтага адкрыць новыя спецыяльнасці і спецыялізацыі. Выкладчыкам была прапанавана анкета, у якой яны самі выказвалі свае меркаванні наконт магчымых вучэбных курсаў, якія б маглі чытацца на філалагічным факультэце. Гэтыя анкеты і сёння захоўваюцца ў архіве аўтара артыкула. Скрупулёзнае вывучэнне адука-